

SJK SKÅNE

Resa med extratåg på linjen Kristianstad - Hässleholm och på godsbanan Kristianstad - Åhus den 6 september 1930.

Hjärtligt välkommen till denna resa, som nu äntligen blir av efter att ha uppskjutits sedan den 26 april i år.

Bifogat finner Du om resan i dessa sammanhäftade blad, dels anvisningar kring dagens fotokörningar, dels S4-tidtabeller för dagens samtliga extratåg mellan Kristianstad och Hässleholm och dels en liten historik kring sträckan från Kristianstad till Åhus. Dessutom finns det biljett gällande till dagens resor samt för Dig, som anmält deltagande i kvällens gemensamma middag i Malmö, en middagsbiljett till denna.

Om dagens tider vill vi gärna informera utöver de uppgifter, som kan hämtas ur S4:orna, följande:

Ankomst till Kristianstad C från Hässleholm kl. 13.02

Lokbyte. Måltidsuppehåll.

Avgång från Kristianstad C till Åhus kl. 14.15

OBS! Inget uppehåll vid Kristianstads Södra.

Fotokörningar enligt anvisningar.

Ankomst till Åhus kl. 15.15

Avgång från Åhus kl. 15.25

Ankomst till Kristianstads Södra kl. 15.55

Öppet hus vid Kristianstads Järnvägsmuseum.

Avgång från Kristianstads Södra till Kristianstad C kl. 16.35

Lokbyte.

Avgång från Kristianstad C till Hässleholm kl. 16.55

Ordinarie tåg 295 från Hässleholm med avgång kl.17.58 är lämpligt att ta för den, som skall delta i gemensam middag och/eller övernatta i Malmö. Tåg 295 ankommer till Malmö kl.19.02 och middagen börjar kl.20.30.

Vi hoppas att det skall bli en trevlig tur och önskar Dig än en gång hjärtligt välkommen till resan.

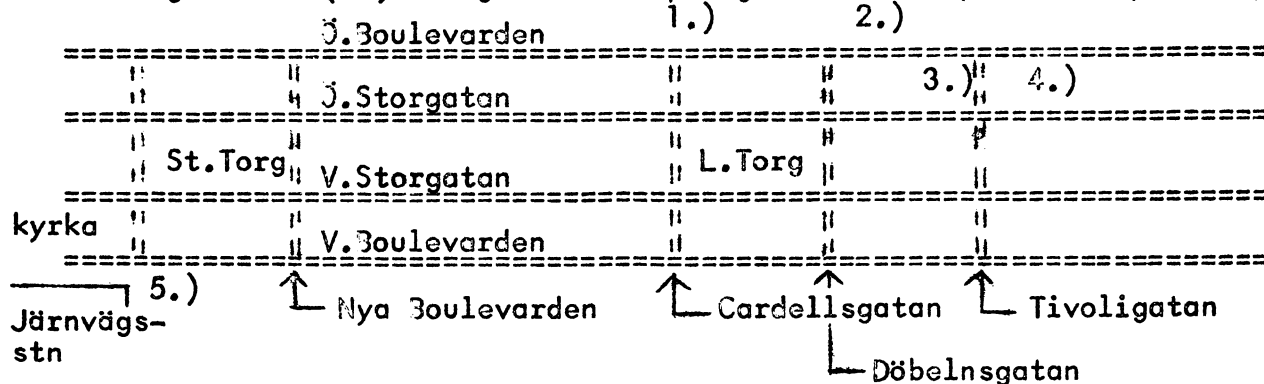
SJK SKÅNE

PS. Glöm inte SJK:s årsstämma i Malmö på söndag med början kl.12.00. DS.

Mat i Kristianstad mellan kl.13.02 och 14.15.

Följande matserveringar kan nämnas:

1. Domus Restaurang (barservering med stor kapacitet, öppen till kl.14).
2. Restaurant Peking (i busstationen, bordsservering).
3. Garvaregården (bordsservering). Ligger vid Tivoligatan 9.
4. Restaurang Kong Christian (bordsservering). Ligger vid Tivoligatan 12.
5. Järnvägsbuffén (i järnvägsstationen, begränsat urval, liten kapacitet).

I tågen mellan Kristianstad och Hässleholm kommer dessutom i postvagnen att genom mföSJs försorg kunna inhandlas enklare fika.

Fotokörningar den 6 september 1980.

En fotokörning genomförs mellan Hässleholm och Kristianstad med ept 31114.

- 1). C:a kl.12.25 mellan Attarps och Ignaberga.

Attarps stn

mot Ignaberga

Infartssignal

plats för
fotografer

Tre fotokörningar genomförs mellan Kristianstad och Åhus.

- 2). C:a kl.14.25 vid Hammarsslunds f.d. station.

OBS! Stationen är numera privatbostad och det är ej tillåtet gå in på det forna stationsområdet.

Hammarsslunds station

mot Åhus

plats för
fotografer
(det går utmärkt att fotografera stationen härifrån)

- 3). C:a kl.14.35 vid Skånes Viby f.d. station.

OBS! Även denna station är numera privatbostad och samma regler som för Hammarsslund gäller.

Skånes Viby station

mot Åhus

plats för
fotografer
(i ena riktningen
kan Du fotografera
stationen, i den
andra tåget något senare.)

- 4). C:a kl.14.45 vid Herkules f.d. lastplats.

här låg förut
Herkules tegelbruk

rester av lertags-
bana (600 mm), lok-
stallet står kvar.

Därutöver görs uppehåll vid plattform vid Rinkaby station mellan kl.15.00 och 15.05.

OBS! Vid samtliga fotokörningar sker avstigning på höger sida i tågets färdriktning, d.v.s. på banans sydsida.

TILLFÄLLIG TDT

M td, tdt 180

S 4

Tkl Cr-Huv, E 10kl 1stc M elg er
(st sign)

Tåg 31113

skall gå Kristianstade Hässleholm

Tågslag: person för SJK

800906			
(år)	(mån)	(dag)	

Bromsgrupp R G
 P M

Tbfh (anges endast för tåg som ej är resandetåg)

Ej tbfh (anges endast för resandetåg)

Tpl (eller annan plats)	Ankomst	Avgång	Övrigt (möten, obevakad st m m)	Ordern delgiven
1	2	3	4	Mott sign 5
Kristianstad C		1055	möter 14002 (M,F) möter 1304 (M,L) möter 272 (S,R)	
Karpalund		1100	Obevakad	
Önnestad		1104	Obevakad	
Vinslöv	1112	1116	möter 1306 (M-L)	
Attarp		1121	Obevakad	
Hässleholm	1130			

Anm 3867 uppehålls i Kristianstad o går efter 31113
4272 som uppehålls och 284 möter 31113 i Hässleholm
 Vinslöv skall vara bevakad för 1307

800718 Silvesty Bestyrkes _____
 (år) (mån) (dag) (tt) (st sign) (tkl)

Kopia mottagen	Ordern delgiven (fylls i av avs)						Ordern avsänd av (fylls i av mottagaren)		Utförd åtgärd	Sign
	Tjänste-ställe	Mott sign	Tjänste-ställe	Mott sign	Tjänste-ställe	Mott sign	Tjänste-ställe	Avs sign	Inf i tklboken	
									S3 upplagd } på order- S3 kontroll } givn-st	
(förare)									Kvitto lämnat	
(tbfh)										

TILLFÄLLIG TDT

M td, tdt 180

S 4

Tkl. Hm - Cr, Kh 10kl 1stc Ml clg Cr

Tåg 31114

skall gå Hässleholm - Kristianstad

Tågslag: person (för SJK)

natt mot

natt mot

800906

(år) (mån) (dag)

(år) (mån) (dag)

(år) (mån) (dag)

Bromsgrupp R G P M

Tbfh (anges endast för tåg som ej är resandetåg)

Ej tbfh (anges endast för resandetåg)

Tpl (eller annan plats)	Ankomst	Avgång	Övrigt (möten, obevakad st m m)	Ordern delgiven Mott sign
1	2	3	4	5
Hässleholm		1215	möter 3867 (800811-810614 S) möter 14003 (M, F) möter 31113 möter 1307	
Attarp		1225	Obevakad	
Vinslöv	1240	1245	möter 283	
Önnestad		1253	Obevakad	
Karpalund		1257	Obevakad	
Kristianstad C	1302			

Anm 6025 som uppehålls, 16445 som uppehålls, 279 och 4271 möter 31114 i Kristianstad C

Vinslöv skall vara bevakad för 284 och 16445

800718 flersty

(år) (mån) (dag)

(tt)

Bestyrkes

(st sign)

(tkl)

Kopia mottagen	Ordern delgiven (fylls i av avs)						Ordern avsänd av (fylls i av mottagaren)		Utförd åtgärd	Sign
	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Avs sign	Inf i tkloboken	
(förare)									S3 upplagd } på order-	
(tbfh)									S3 kontroll } givn-st	
									Kvitto lämnat	

TILLFÄLLIG TDT

M

td, tdt

180

S 4

Tkl. Cr-Kur E 1061 1ste W clg Cr

Tåg 3115

skall gå Kristianstad-Hässleholm

Tågslag: person för SJk

natt mot

natt mot

800906

(år) (mån) (dag)

Bromsgrupp R G P M

Tbfh (anges endast för tåg som ej är resandetåg)

Ej tbfh (anges endast för resandetåg)

Tpl (eller annan plats)	Ankomst	Avgång	Övrigt (möten, obevakad st m m)	Ordern delgiven
1	2	3	4	Mott sign 5
Kristianstad		1655	möter 6030 (M-To) möter 276 (800825-810614 F) möter 286	
Karpalund		1700	Obevakad	
Önnestad		1704	Obevakad	
Vinslöv		1712	Obevakad	
Attarp		1717	Obevakad	
Hässleholm	1725			

Anm 6027 uppehålls i Kristianstad o går efter 3115 274 som uppehålls, 1316 och 294 möter 3115 i Hässleholm

800718

secret

Bestyrkes

(st sign)

(tkl)

Kopia mottagen	Ordern delgiven (fylls i av avs)						Ordern avsänd av (fylls i av mottagaren)		Utförd åtgärd	Sign
	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Avs sign	Inf i tklboken	
(förrare)									S3 upplagd } på order-	
(tbfh)									S3 kontroll } givn-st	
									Kvitto lämnat	

TILLFÄLLIG TDT

M td, tdt 180

S 4

Tkl Hm - Cr kh

1061 1ste Ml clg Cr

Tåg 31116

skall gå Hässleholm - Kristianstad

Tågslag: person (tomtåg)

Bromsgrupp R G P M

Tbfh (anges endast för tåg som ej är resandetåg)

Ej tbfh (anges endast för resandetåg)

8	0	9
0	6	
(år)	(mån)	(dag)

Tpi (eller annan plats)	Ankomst	Avgång	Övrigt (möten, obevakad st m m)	Ordern delgiven Mott sign
1	2	3	4	5
Hässleholm		1735	möter 277 (800825-810614 F) möter 285 möter 6027 (M-F) uppeh. o. möter 1315 (M-F, S, R) möter 3115	
Attarp		1743	Obevakad	
Vinslöv		1748	Obevakad	
Önnestad		1756	Obevakad	
Karpalund		1800	Obevakad	
Kristianstad	1805			

Anm 4273 som uppehålls, 299, 1317 och 4279 möter 31116 i Kristianstad

800718 (år) (mån) (dag) f... Bestyrkes (st sign) (tkl)

Kopia mottagen (förare) (tbfh)	Ordern delgiven (fylls i av avs)						Ordern avsänd av (fylls i av mottagaren)		Utförd åtgärd	Sign
	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Mott sign	Tjänsteställe	Avs sign	Inf i tklboken	
									S3 upplagd } på order- S3 kontroll } givn-st	
									Kvitto lämnat	

KOMMUNIKATIONSLEDEN KRISTIANSTAD-ÅHUS

2. KRISTIANSTAD-ÅHUS JÄRNVÄG

- 1883 Åhus får järnvägsstation, hamnspår och förbindelse med övriga svenska normalspåriga järnvägsnätet då Gärdsbansans linje Everöd-Åhus öppnas 6 december. "Gärdskans" tåg får Kristianstad-Tollarp-Åhus som huvudlinje, och GJ trafikchefsexpedition flyttas till Åhus. Ångvagns- och lokstall byggs i Åhus. (Kvarstår, liksom ombyggda stationshuset.)
- 1884 Christianstad-Åhus Jernvägs AB bildas med syfte att i samarbete med Christianstad-Hessleholms Jernvägs AB bygga en ny bana till Åhus öster om Helgeå. CHJ åtar sig att trafikera CÅJ med CHJ materiel.
- 1885 Banbygget påbörjas. Linjen utgår från CHJ station i Kristianstad (C) och föranleder vissa ändringar i spårplanen. Ljunggrens Verkstads år 1874 anlagda godsspår i Västra Boulevarden ersätts med växel från CÅJ vid Långebrogatan. Södra Vallgraven passeras på en svängbro av järn med granitfästen. Bron byggs 1885 av Ljunggrens och förnyas av tillverkaren på 1920-talet. - Linjen läggs i S-kurva fram till Engelska banken, som nu kommer till användning för järnvägens framdragningsdragning. 4 km från Kristianstad anordnas hållplatsen Hammar med rundspår och mindre stationshus, vilket 1906 ersätts med nytt av tegel. Hammar blir liksom Viby station senare. Vid Håslöv anläggs ett sidospår till CÅJ grusgrop och ett till Kvarnäs tegelbruk. 6 km från Kristianstad anläggs Wiby hållplats. 11 km från Kr. byggs Rinkaby station med rymligt spårssystem för möten och militärtåg. 13 km från Kr. anläggs Horna station. Sydväst om Horna utdrages spår till Horna grusgrop. 17 km från Kristianstad anlägger CÅJ sin station Åhus parallellt med Gärdsbansans område. I avvaktan på överenskommelse med GJ bygger CÅJ inget stationshus utan inrymmer expedition m.m. i sitt godsmagasin, en träbyggnad. Stallbyggnad i tegel för 2 lok och vattentorn samt en 5 m vändskiva anläggs. Spåret fortsättes till hamnkajen och sammanbindes där med hamnspåret. Hamnspåret övertas av CÅJ från GJ och byggs om med ny räls. Vid Åhus hamns utbyggnad på 90-talet förlängs CÅJ spår österut, där hållplats med namnet Villastationen, senare Åhusbaden, anordnas för sommartrafiken. För att skiljas från GJ station Åhus, blir CÅJ Åhus benämnd Åhushamn.
- 1886 Järnvägen öppnas för allmän trafik 19 maj.
- 1888 För provkörning av en ångvagn, som Ljunggrens byggt för Uppsala-Länna Järnväg, inläggs tillfälligt tredje skena för 891 mm spårvidd i CÅJ mellan verkstaden och en punkt vid nuv. Järnvägmuseet.

- 1889 Godsmagasinet i Åhus inreds med väntsalar och biljettexpedition, och stationsnamnet Åhushamn blir allmänt antaget.
Kristianstads Södra tillkommer som godsbangård för nyanlagda Wahlbergs Walsqvarn (sedermera Merkantil; byggnaden rivs efter eldsvåda 1968).
Christianstads Pråmbolag avvecklar sin ångbåtstrafik på Åhus. KRONAN säljs till Danmark, HELGE till Gunnebo Bruk och CHRISTIANSTAD till Haparanda. Bolaget upplöses 1890.
- 1891 CÅJ erhåller från Ljunggrens Verkstad en cisternvagn av järn, avsedd för transport av vatten till lokstallet i Åhus för lokens behov då brunnsvattnet ej var lämpligt. Vagnen fanns kvar till förstatligandet och synes ha varit Sveriges första plåtcisternvagn av normal typ.
Tio öppna godsvagnar erhålls men överförs på Kristianstad-Immeln Järnväg, med vilken CÅJ hade stort godstrafikutbyte (timmer, granit).
- 1898 En tredjeklass boggivagn CÅJ litt Co nr 1, sedermera CHJ 25 och SJ 8143, levereras från Ljunggrens Verkstad.
Kristianstads nya gasverk anläggs vid Kristianstads Södra och erhåller spårförbindelse över nuv. Styrmansgatan.
- 1899 Lastplats anläggs vid Herkules tegelbruk.
- 1901 Anläggning av spår till Kristianstads stads grustäkt nordöst om Rinkaby station beviljas av CÅJ.
Kristianstads Hamndirektion inköper eget växellok (Immelnbanans nr 1 M.G. DE LA GARDIE) för trafikeringen av spåren vid den utbyggda Åhus hamn. Loket betjänas i CÅJ stall.
- 1902 "Ringlinjen", godsbanan Kristianstads Södra-Östra Kasern i nuv. Ringvägens och Snapphanevägens sträckning, tas i bruk i sin helhet. Den trafikeras av CHJ. Ännu på 1940-talet kvarlåg spåret fram till nuv. Centralskolan för vedtransporter. Sista delen revs omkr. 1960.
CÅJ lämnar för 1901 en utdelning av 12 % på sina aktier.
Herkules Tegelbruk anlägger viadukt över CÅJ för sin décauvillebana mellan lertagen och fabriken.
- 1906 CÅJ införlivas i Kristianstad-Hessleholms Jernvägar 1 januari.
Efter rälsbyte medges 60 km/h tåghastighet å CÅJ undantaget bandelen Kristianstad-Kristianstads Södra, där endast 15 km/h tillåts.
- 1912 Åhushamn erhåller ny, särskild stationsbyggnad i tegel.
- 1913 CHJ inköper 4 personboggivagnar från den elektrifierade Stockholm-Saltsjöns Järnväg för användning på Åhusbanan m.fl. linjer.
- 1914 Ny vändskiva med 15 m diameter inläggs vid CÅJ-CHJ lokstall i Åhus för att medge vändning av de nya tenderloken. Vändskivan flyttas sedermera av SJ till Kristianstad C lokstall.
- 1916 Lutningsvisare, kurv- och kilometertavlor av gjutjärn sätts upp.
- 1920 CHJ ansöker om tillstånd att få elektrifiera linjen Hässleholm-Kristianstad-Åhushamn enligt SJ system. Ansökan återkallas 1928.
- 1922 Hamnväxlingen i Åhus övertas av CHJ, varefter hamndirektionens egna ånglok slopas.
- 1925 Personvagnen fd CÅJ nr 1/CHJ 25 ombygges av Ljunggrens Verkstad till motorvagn för träkolsgas enligt systemet NUG. Avsikten är att insätta vagnen i trafik på CÅJ till sommartidtabellen, men provturerna misslyckas och vagnen återombygges till vanlig personvagn.

1927 CHJ beställer en 2-axlig motorvagn litt XC nr 1 vid Hässleholms Verkstäder. Den är avsedd för Åhusbanan och levereras i november.

Med motorvagnsdriften söker CHJ återvinna trafik från de på 1920-talet allt talrikare privata vägbussarna, ofta drivna av enmansföretag. En sänkning av biljettpriserna på CÅJ genomföres, och nya hållplatser inrättas officiellt:

Läroverket, vid Vattningsvägen i Kristianstad, intill dåvarande vaktstugan mellan CÅJ och den 1919 öppnade sammanbindningsbanan till ÖSJ station Långebro.

Kristianstads Södra, vilken trafikplats tidigare ej angetts i tidtabellerna men nu även försågs med en mindre expeditionsbyggnad. (Denna tillhör idag Kristianstads Järnvägmuseum.)

Hammarspynt, särskilt frekventerad av nöjesresanden till de platser som längre tillbaka angjorts av ångsluparna. (Hammars station hade f. ö. erhållit namnet Hammarslund några år tidigare.)

Vibyvik.

Rinkaby hållplats.

Tågens gångtid på hela linjen Kristianstad-Åhus hamn var tabellenligt 30 à 32 minuter. Någon särskild tid för de "badtåg", vilka redan på 1890-talet börjat framföras till Villastationen (Åhusbaden), anges ej. Sommarsöndagar förekom väldiga resandantal, och då insattes extratåg mellan de i tidtabellen angivna så att formlig skytteltrafik uppstod.

Omnibusslinjen Yngsjö-Åhus-Kristianstad inköpes av CHJ i november. (Tidigare under året hade CHJ inköpt sin första vägbusslinje, Vånga-Arkelstorp.)

1928 Omnibusslinjen Olseröd-Åhus-Hovby-Kristianstad inköpes av CHJ.

1933 Hamndirektionen anskaffar en lokomotor av Västerviks fabrikat och övertar växlingstjänsten i Åhus hamn i egen regi på nytt.

1935 Östra Skånes Järnvägar insätter Skånes första rälsbuss av Hilding Carlsson-typ på linjen Åhus-Tollarp.

1936 CHJ övertar ÖSJ 1 juli och nedlägger samma dag all trafik på Åhus-Tollarp. 1937 rivs linjen med början i Åhus.

Sedan ÖSJ station Åhus upphört, ändras namnet på CHJ station från Åhus hamn till Åhus.

1939 Motorvagnen CHJ XC 1 slopas. Dess speciella turer på CÅJ hade alltmåra övertagits av loktåg. Flera av de 1927 inrättade hållplatserna indrages efterhand.

1944 SJ övertar Kristianstad-Hässleholms Järnvägar 1 juli.

1953 Motorvagnar typ YCo6/Y6 tilldelas Kristianstad och insätts efterhand i flertalet persontåg på bl.a. Kristianstad-Åhus.

1955 Hamndirektionen överlämnar växlingen i Åhus åt SJ. Sista loket, lokomotorn HAMNEN II, säljs till ett industriföretag uppåt landet men är numera återköpt till Kristianstad av Museiföreningen ÖSJ.

1962 Persontrafiken på järnvägslinjen Kristianstad-Åhus nedläggs 1 november. SJ busslinje 15 ersätter. På Rinkaby-Kristianstad går även stadstrafikens (Linjebuss) bussar, vilka numera dock vänder i Viby.

1966 Under tiden ett motorvägsbygge pågår, omläggs Åhusbanans spår så, att godstågen på en sträcka av 600 m framförs på ett tillfälligt spår på Hammarslundsvägen nedanför Engelska banken.

1977 Godstrafiken vid Kristianstads Södra station nedläggs helt.

1979 Kristianstads Järnvägmuseum vid Kristianstads Södra station invigs 19 maj.

Utredning med förslag till återupptagande av persontrafiken på järnvägen Kristianstad-Åhus offentliggörs i december.

Tågen på CÅJ bestod under de första årtiondena huvudsakligen av CHJ äldre materiel, personvagnar av 1860-talets särkupétyp, varibland ett par moderniserade 1 klass-vagnar och två 3 klass-vagnar med postkupé samt en ångfinka från 1874. Sadeltankloken av 1886 års typ (CHJ 4 G. BERGENSTRÄHLE) och det engelska loket nr 3 CHRISTIANSTAD från 1866 var typisk dragkraft.

Efter inläggningen av större vändskiva i Åhus blev tenderlok ur serien 12-17 flitigt använda i de ofta mycket stora sommartågen, i vilka vagnar av alla tillgängliga typer sattes in. CÅJ egen boggivagn användes speciellt på sin egen linje även av CHJ. Vattentankvagnen för lokstationen medföljde persontågen. Trots insättning av motorvagn i 1927/28 års tidtabell förblev CÅJ en utpräglad loktågslinje in på 1950-talet.

Med SJ övertagande av CHJ 1944 följde vissa förändringar i tågsammansättningen. Större tanklok av SJ typ S och de från enskilda banor övertagna typerna N3 och S10 blev den vanliga dragkraften i perioder. I godstågen förekom dessutom E- och S1-lok. Efter YCo6/Y6-motorvagnarnas anskaffning i början på 1950-talet försvann de egentliga ångpersontågen, men ett tågpar med blandad sammansättning gick kvar banans trafiktid ut, och i detta gick loket SJ S8 1646, fd Malmö-Simrishamns nr 30, vilket eljest trafikerade karlskronalijnen och numera tillhör Kristianstads Järnvägmuseum, ehuru t.v. magasinerat.

KRISTIANSTADS JÄRNVÄGSMUSEUM 1980-04-21

Yngve Holmgren

Huvudkällor: CÅJ och CHJ årsredogörelser
Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens inspektionsberättelser
Spårplaner (Jernbanebladet 1886)
Tidningsnotiser

NÅGRA TEGELBRUK UTMED JÄRNVÄGEN KRISTIANSTAD-ÅHUS av Ulf Fjeld.

I trakten av Kristianstad har under årens lopp funnits ett 50-tal tegelbruk och utmed järnvägen Kristianstad-Åhus har i närheten av Skånes Viby funnits åtminstone fem. Från Kristianstad räknat är känt att det funnits Kvarnäs Tegelbruks AB, Håslöfs Tegelbruk, Ljunggrens Tegelbruk i Håslöv, Nils Perssons Tegelbruk i Håslöv samt Ler & Tegelbruks AB Hercules. Omkring sekelskiftet fanns av de tre tegelbruken i Håslöv endast kvar Nils Perssons Tegelbruk, som då försetts med ångmaskin. Några år senare nedlades emellertid även detta tegelbruk. Det enda tegelbruk i närheten av Kristianstad, som redan från början byggdes med modern utrustning och ej utvecklades ur ett gammalt småbruk, var det stora bruket vid Hercules. Här behandlas närmare de båda tegelbruken Kvarnäs och Hercules.

KVARNÄS TEGELBRUKS AB, SKÅNES VIBY.

Bruket anlades på 1860-talet av Per Mårtensson och ingick i Kvarnäs gård, senare övertagen av Nils Persson, som 1918 överlät gård och tegelbruk till det nybildade bolaget Kvarnäs Tegelbruks AB. Bruket hade successivt utbyggt med ringugn och ångdriven (senare eldriven) maskinutrustning. Vidare hade bruket förbindelse med Åhusbanan genom en drygt 500 meter lång 1435-bana, som utgick från Håslövs lastplats, 1 km väster om Skånes Viby station. Mellan tegelbruket och lertaget ledde en några hundra meter lång decauvillebana. Om lok funnits där är obekant. Efter ungefär 100 års drift nedlades Kvarnäs Tegelbruk. Banorna revs upp, medan bruket lämnades att förfalla. Byggnaderna och skorstenen stod kvar ännu sommaren 1971, men är i dag till största delen nedrivna.

LER & TEGELBRUKS AB HERCULES, SKÅNES VIBY.

Den goda förekomsten av lämplig lera kring Hammarsjöns stränder medförde att ett 10-tal tegelbruk tillkom i närheten av sjön. När sedan småbruken omkring sekelskiftet började spela ut sin roll, framkom planer på att anlägga ett stort och modernt tegelbruk för utnyttjande av traktens lerförekomster. År 1899 bildades Ler & Tegelbruks AB Hercules med bl.a. Ernst Möller i ledningen. Ett större tegelbruk med ringugn byggdes 1 km öster om Skånes Viby invid järnvägen mellan Kristianstad och Åhus, å vilken en lastplats kallad Herkules anordnades. Lertagen, som var belägna rakt väster om bruket, förbands med bruket genom en smal-spårig hästbana. Tegelbruket, som bestod av en stor träbyggnad, var vid tiden för andra världskriget försett med eldrivna maskiner och såväl ringugn som flamugn. År 1944 tillbyggdes bruket vid östra gaveln. Tillbyggnaden uppfördes i tegel och denna nya byggnad i kombination med den höga skorstenen, förstärkte ytterligare brukets framträdande plats i landskapsbilden. Då lertagen låg på andra sidan f.d. CÅJ, från bruket räknat, korsade lerbanan normalspåret. Detta skedde på en hög träbro, vilken samtidigt utgjorde inkörningsramp för leran in i bruket, eftersom brukets västra gavel låg mycket nära f.d. CÅJ. Under 40-talet uppgick lerbanans längd till närmare 1 km, men trafiken ombesörjdes fortfarande av hästar. En förfrågan på motorlok gjordes emellertid nu hos Tornborg & Lundberg AB, som representerade bl.a. Sala Maskinfabrik och Ruston & Hornsby. I denna förfrågan uppgavs spårvidden på lerbanan till 500 mm, vilket tyder på att spårvidden ändrades från 500 till 600 mm, när lokdrift infördes några år senare. Lok inköptes dock inte från Tornborg & Lundberg AB, utan bruket fastnade i stället för ett litet diesellok från Diepholzer Maschinenfabrik, DIEMA, i Diepholz i Tyskland. Loket tillverkat 1951 hade tillverkningsnummer 1417 och var försett med en 9 hkr 1-cylindrig DIEMA-motor. Några år senare inköptes ett likadant lok, DIEMA 1478 tillverkat 1954. Ett litet lokstall till DIEMA-loken uppfördes på andra sidan Åhusbanan vid foten av rampen, uppför vilken lervagnarna drogs med linspel. Loken höll alltså hela tiden till väster om normalspåret, där även en mindre 0600-bangård fanns. Mot slutet av 1960-talet var Hercules det sista tegelbruket i drift i Kristianstadstrakten, men inte ens Herculesbrukets stolta namn och utseende kunde rädda det undan tegelbruksdöden, utan 1968 slocknade ugnarna för alltid efter nära 70 år. Lerbanan revs och DIEMA-loket 1417 ställdes undan i bruket för att 1971 överlätas till Kristianstads Museum. Det andra DIEMA-loket hade redan före nedläggningen sålts till Önnestads Tegelbruks AB. Efter nedläggningen uthyrdes tegelbruksbyggnaden under några år till en mattfirma, men hösten 1976 utplånades Hercules-bruket ur landskapsbilden genom att såväl byggnader som skorsten sprängdes ner.

Ur artikel i ÖSJ-BLADET nr 4/1976 om "Tegel- och kalkindustrin omkring Kristianstad" av Ulf Fjeld.